

แผนการสอนประจำบทที่ ๑๐

รายวิชา การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในกลุ่มประเทศอาเซียน

Buddhist Affairs Management in ASEAN

บทที่ ๑๐ การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย บรูไน

Development of Organization for the Administration in Malaysia, Brunei

หัวข้อย่อย

๑. บทนำ
๒. ประวัติและพัฒนาการของประเทศมาเลเซียและบรูไน
๓. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย
๔. นิกายพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย
๕. สถานการณ์และสภาพการณ์พระพุทธศาสนาประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน
๖. แนวโน้มพระพุทธศาสนาในมาเลเซีย
๗. ประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในบรูไน
๘. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน
๙. ลักษณะพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน
๑๐. องค์กร/สมาคม/มูลนิธิ พุทธศาสนาในประเทศบรูไน
๑๑. สถานการณ์และสภาพการณ์พระพุทธศาสนาประเทศบรูไน
๑๒. แนวโน้มพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน
๑๓. สรุป

สรุปแนวคิดที่สำคัญ

มาเลเซีย และบรูไน เป็นประเทศที่พลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีกลุ่มพระพุทธศาสนาเป็นคนส่วนน้อย หรือเป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งอยู่ในกลุ่มคนไทย หรือชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภายหลัง เป็นการรักษาเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ในการอยู่ในเชิงพื้นที่ แต่อีกความหมายหนึ่ง ทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างมีเป้าหมายและเป็นประโยชน์ ต่อการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในองค์กรร่วมด้วยเช่นกัน การบริหารจัดการของกลุ่มพระพุทธศาสนาในบรูไน มาเลเซีย จึงเป็นกลุ่มชนชาวจีน นับถือพระพุทธศาสนา มหายาน ในกรณีชาวไทย และพุทธเถรวาท กรณีเป็นกลุ่มชาวไทย พลัดถิ่นในมาเลเซีย ที่มีรูปแบบการบริหารในรูปแบบของวัด ที่ขึ้นตรงต่อประเทศไทย ส่วนวัดมหายานบริหารจัดการในรูปแบบวัดและสมาคมชาวจีน เป็นต้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาความหมายการจัดการกิจการพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการจัดองค์กรบริหาร
๓. เพื่อศึกษาการจัดองค์กรบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอาเซียน อาทิ องค์กรปกครองคณะสงฆ์ องค์กรทางการศึกษา องค์กรอื่น ๆ
๔. เพื่อศึกษาแนวโน้มของกิจการพระพุทธศาสนาต่อการบริหารองค์กร

กิจกรรมระหว่างเรียน

๑. ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบการสอนบทที่ ๑๐
๒. อาจารย์ผู้สอนบรรยายตามเนื้อหาที่กำหนด
๓. ผู้เรียนซักถาม
๔. อาจารย์ผู้สอนสรุปเนื้อหาประจำบท
๕. ผู้เรียนตอบคำถามประจำบทเพื่อการประเมินผลการเรียน

สื่อการสอน

๑. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
๒. เอกสารประกอบการสอนบทที่ ๑๐
๓. สื่อ Power point ประจำบท
๔. สื่ออื่น ๆ อาทิ เช่น Flip Chart

การประเมินผล

๑. ประเมินผลจากความสนใจขณะศึกษาของผู้เรียน
๒. การซักถามของผู้เรียน
๓. การสอบกลางภาค

บทที่ ๑๐

การจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย บรูไน

บทนำ

มาเลเซีย และบรูไน เป็นประเทศหมู่เกาะ มีพัฒนาการแบบหมู่เกาะ ที่มีประวัติและพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาแต่อดีต ทำให้ปัจจุบัน ยังมีพัฒนาการในฐานะเป็นแหล่งโบราณคดีทางประวัติศาสตร์ในประเทศมาเลเซีย ร่วมกับอาณาจักรโบราณของหมู่เกาะทั้งศรีวิชัย มัชชปาหิต โดยพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นส่วนสำคัญของชุมชนชาวจีน ชาวไทยในมาเลเซีย ส่วนบรูไน พระพุทธศาสนาพร้อมกับชาวจีน มีประวัติและพัฒนาการเนื่องความเป็นชนพื้นเมือง อย่างที่ปรากฏมาตลอดระยะเวลาที่ยาวนาน ทำให้เกิดพลวัตของพระพุทธศาสนา ในส่วนของการจัดการกิจการพระพุทธศาสนา เป็นไปในรูปของสมาคม ที่มีความใกล้เคียงกับศาสนสถาน หรือเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมแบบชาวพุทธ ที่เอื้อให้เกิดการดำเนินการและขับเคลื่อนไปพร้อมกันหรือร่วมกัน ซึ่งในการศึกษานี้ จะได้นำมาแบ่งปันเป็นข้อมูล เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการในการจัดการกิจการพระพุทธศาสนาในอาเซียนต่อไป

ประวัติและพัฒนาการของประเทศมาเลเซียและบรูไน

มาเลเซียหรือ สหพันธรัฐมาเลเซีย สมาชิกร่วมก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน ประกอบด้วยพื้นที่สองส่วนโดยมีทะเลจีนใต้กั้น ส่วนแรก คือ มาเลเซียตะวันตกอยู่ทางตอนใต้ของคาบสมุทรมลายูและคาบสมุทรอินโดจีน มีพรมแดนติดกับประเทศไทยทางรัฐกลันตัน เปราะ ปะลิส และเกดะห์ และติดกับประเทศสิงคโปร์ทางรัฐยะโฮร์ ส่วนที่สองคือ มาเลเซียตะวันออกอยู่ทางตอนเหนือของเกาะบอร์เนียว มีพรมแดนทิศใต้ติดกับประเทศอินโดนีเซียทุกส่วนของมาเลเซียตะวันออก แต่ล้อมรอบประเทศบรูไน ดารูซาลามด้วยรัฐซาราวักเพียงรัฐเดียว

ปัจจุบันมาเลเซีย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๓ รัฐ อยู่ในมาเลเซียตะวันตก ๑๑ รัฐ ได้แก่ ปาหัง สลังงอร์ เนกรีเซมบีลัน มะละกา ยะโฮร์ เปราะ กลันตัน ตรังกานู ปีนัง เคดะห์(ไทรบุรี) และปะลิส ด้านมาเลเซียตะวันออก หรือเกาะบอร์เนียว มี ๒ รัฐ คือ ซาบาห์ ซาราวัก และมีและมิดินแดนสหพันธรัฐที่มีรัฐบาลกลางปกครอง ๓ แห่ง ได้แก่ กรุงกัวลาลัมเปอร์ซึ่งเป็นเมืองหลวง เมืองปุตราจายา เมืองราชการที่มหาเธร์ บิน โมฮามัด อดีตนายกรัฐมนตรี ต้องการสร้างเมืองที่เป็นศูนย์กลางบริหาร มีการพัฒนาทั้งเทคโนโลยี ภูมิทัศน์และการคมนาคมที่สะดวก แต่มีขนาดพื้นที่เพียง ๔๖ ตารางกิโลเมตร^๑ และเกาะลาบวน ด้านมาเลเซียตะวันออกเป็นศูนย์กลางทางการเงิน

มาเลเซีย มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ มีลักษณะคล้ายอังกฤษและสหราชอาณาจักรหรือเอมิเรตส์ คือ เป็นระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ที่มีประมุขในตำแหน่งพระราชาธิบดีเรียกว่า ยังดี เปอร์ตวน อากง โดยรัฐบาล

^๑ เรวัต จักรเสน, เสริมความรู้เพื่อก้าวสู่อาเซียน สหพันธรัฐมาเลเซีย, กรุงเทพฯ, เพชรประกาย, ๒๕๕๖, หน้า ๒๗-๒๘.

กลางทำหน้าที่ดูแลเรื่องสำคัญ เช่น การต่างประเทศ ความมั่นคง ตุลาการ เศรษฐกิจและคลัง ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นดูแลเรื่องศาสนา ประเพณี สังคม การคมนาคมและการเกษตร ซึ่งแต่ละรัฐจะมีการเลือกตั้งทุก ๔ ปี เหมือนกันหมด บางรัฐก็มีระบอบราชการเป็นแบบของตนเอง เช่น กลันตัน ส่วนพระราชาธิบดีหรือ ยงดี เปอร์ตวน อากง จะอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีอำนาจเกี่ยวข้องกับพิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ กำหนดสมัยประชุมสภา อภัยโทษ แต่งตั้งประธานศาล ผู้พิพากษา ตามคำแนะนำของรัฐบาล การได้มาซึ่งพระราชาธิบดีนั้น ใช้วิธีเลือกตั้งจากสุลต่าน ๙ รัฐ คือ ยะโฮร์ ตรังกานู ปาหัง สลังงอร์ เคดะห์ กลันตัน เนกรีแชมบีลัน ปะลิสและเประ หมุนเวียนขึ้นดำรงตำแหน่งวาระครั้งละ ๕ ปี ส่วนอีก ๔ รัฐไม่มีสุลต่าน ได้แก่ ปีนัง มะละกา ซาบาห์ และ ซาราวัก^๒

สถิติผู้นับถือพระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

มาเลเซียมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ ๓๒๙,๗๕๘ ตารางกิโลเมตร ในปี ๒๕๕๖ ประชากรทั้งสิ้นประมาณ ๒๙,๑๘๐,๐๐๐ คน ภาษาที่ใช้เป็นทางการ ได้แก่ ภาษามลายู (Bahasa Malaysia) และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ประชากรของประเทศบางส่วนยังใช้ภาษาจีน และทวีปในการสื่อสารระหว่างกันด้วย ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมาเลเซีย ร้อยละ ๖๐.๔ นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๑๙.๒ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๑๑.๖ นับถือศาสนาคริสต์ และร้อยละ ๖.๓ นับถือศาสนาฮินดู มาเลเซียใช้เงินสกุลริงกิตมาเลเซีย^๓

ประชากรเชื้อสายมาเลย์ ร้อยละ ๕๘ เชื้อสายจีน ร้อยละ ๒๔ อินเดี้อยู่ร้อยละ ๘ และ เชื้อชาติอื่น ๆ อีกประมาณ ๓๐ เชื้อชาติร้อยละ ๑๐ ในจำนวน ๓๐ เชื้อชาตินี้มีชาวมลายูเชื้อสายไทย หรือกลุ่มคนไทย (พุทธ) สยาม (Siamese Malaysia) รวมอยู่ด้วย โดยเงื่อนไขในฐานะที่เป็นภูมิบุตร (Son of the Soil หรือ Bumiputras) ของชนพื้นเมืองมลายู (Orang Melayu) ส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มในสังคมมาเลเซีย สำหรับคนไทย (พุทธ) สยาม ตั้งถิ่นฐานในรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซีย ได้แก่ ปะลิส เคดะห์ (ไทรบุรี) เประ กลันตัน ตรังกานู^๔ และชาวพื้นเมืองในรัฐซาบาห์ และซาราวัก เป็นภูมิบุตรโดยไม่ต้องนับถืออิสลาม ซึ่งประเทศมาเลเซียได้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กำหนดให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และผู้นับถือศาสนาอิสลามจะมีสิทธิพิเศษเหนือกว่าผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ^๕ เช่น การรักษาพยาบาล อาชีพ และการซื้อที่ดิน ซึ่งส่วนใหญ่ชาวมลายูจะนับถือศาสนาอิสลาม แต่ยังมีชาวพื้นเมืองอื่น ๆ บางกลุ่มก็นับถือศาสนาอิสลาม หรือนับถือศาสนาคริสต์ มีจำนวนไม่น้อยที่ยังนับถือศาสนาดั้งเดิมของตนเอง คนจีนบางกลุ่ม นับถืออิสลาม และอีก

^๒อาณัติ อนันตภาค,ประวัติศาสตร์มาเลเซียบรูไนและสิงคโปร์ความหลากหลายเป็นหนึ่งเดียว,กรุงเทพฯ,ยิปซี กรุ๊ป,๒๕๕๗, หน้า ๑๒ -๑๔.

^๓สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล,รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำฐานข้อมูลสวัสดิการแรงงานของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน,กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน,กรุงเทพฯ,บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิเนสส์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด. หน้า ๖๐.

^๔พรชัย นาคสีทอง,“ประวัติศาสตร์” “ความทรงจำ”และ “อัตลักษณ์ไทย(พุทธ)สยาม” ในมาเลเซีย : กรณีชุมชนบางแซะ (Terese) รัฐกลันตัน,วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ,ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๕๘-มีนาคม ๒๕๕๙),หน้า ๑๐-๑๑.

^๕เรวดี จักรเสน,เสริมความรู้เพื่อก้าวสู่อาเซียน สหพันธรัฐมาเลเซีย,กรุงเทพฯ,เพชรประกาย,๒๕๕๖,หน้า ๔๑.

จำนวนมากที่นับถือคริสต์ศาสนา เป็นชาวพุทธ นับถือเต๋า และขงจื้อ และการนับถือคริสต์และฮินดูนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของชาวอินเดีย แต่ไม่ค่อยมีอิสลาม ชาวพุทธส่วนใหญ่อยู่ในรัฐตอนเหนือมาเป็นเวลายาวนาน และมีสถานะเทียบเท่าชาวอิสลาม แต่ถ้าย้ายที่ทำกิน เช่น เกิดที่เคดะห์ แล้วไปทำงานที่ยะโฮร์ ก็ไม่อาจจะมีสิทธิภูมิบุตรได้ เพราะถือว่าเกิดในรัฐอื่น ซึ่งถ้าชาวอิสลามจะไม่มีเงื่อนไขในลักษณะนี้

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่มาเลเซียตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ โดยนิกายเถรวาทซึ่งไม่แพร่หลายเท่าไหร่นัก ในสมัยนั้น ซึ่งอิทธิพลจากอินเดียส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ศาสนาพราหมณ์ฮินดู พระพุทธศาสนา ได้มีบทบาทต่อวัฒนธรรมประเพณี ภาษาและวิถีชีวิตของชาวมาเลเซียมาก ส่วนอิทธิพลจากจีนนั้นจะมีผลต่อการค้าขาย กระทั่งถึงสมัยอาณาจักรศรีวิชัย ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ได้มีพุทธศาสนาแบบมหายานเข้ามาในมาเลเซีย ในช่วงปี พ.ศ. ๑๘๓๗ อาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้แผ่อำนาจลงมาทางคาบสมุทรมลายู โดยมีนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลางอำนาจหัวเมืองมลายู แต่ขณะนั้นประชาชนนับถือพุทธศาสนาแบบมหายานมาหลายร้อยปีแล้ว พุทธศาสนาแบบเถรวาทจึงไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมากนัก แม้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะทำให้บริเวณแหลมมลายูนี้ถูกอาณาจักรต่าง ๆ ปกครองมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีต อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา และสยามทั้งสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เคยปกครองในดินแดนบางส่วนที่เป็นประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน และมีการอพยพของผู้คนเกิดขึ้น มีชาวสยามอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำมูตา ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลมาจากแม่น้ำปัตตานี แล้วไหลคดเคี้ยวมาทางใต้ของรัฐเคดะห์สู่ช่องแคบมะละกา ในรัฐกลันตัน มีหลักฐานการอยู่ภายใต้ปกครองของอยุธยาไม่น้อยกว่า ๔๐๐ ปี จากหลักฐานที่วัดบ่อเสม็ด หรือวัดพิกุลทอง วราราม ในอำเภอตุมปัต ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา^๖ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในบริเวณตอนเหนือของมาเลเซีย

ตามประวัติศาสตร์มาเลเซียแล้ว เมืองมะละกา ซึ่งเดิมเป็นแค่หมู่บ้านชาวประมงทั่วไป แต่ว่าอยู่ในจุดภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเทียบท่าพักเรือและกลายเป็นจุดรวมของการเดินเรือ ทำให้เมืองมะละกามีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างต่อเนื่อง นักประวัติศาสตร์มาเลเซียจึงกำหนดเอาเมืองมะละกาเป็นจุดเริ่มต้นประวัติศาสตร์ประเทศมาเลเซีย กระทั่งช่วงประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๓ ได้ปรากฏชื่อเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสยาม^๗ มีชาวโอรังลาอูตเป็นชนพื้นเมืองมีความสามารถในการเดินเรือและจงรักภักดีต่อเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งได้มีเจ้าชายปรเมศวร เป็นชาวปาเล็มบังเกาะสุมาตรา มีเชื้อสายมาจากอาณาจักรศรีวิชัย นับถือศาสนาฮินดู ได้สังหารผู้นำซึ่งสวามีภักดีต่ออาณาจักรสยาม และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นผู้ครองมะละกาและเกาะเทมาสิค และต้องหลบหนีเมื่ออาณาจักรสยามส่งกองทัพมาจากปัตตานีและปาหัง แม้การเมืองจะเกิดการเปลี่ยนแปลงแต่ศาสนาก็ยังมีความมั่นคง คือคนส่วนใหญ่ในสมัยนั้นเป็นฮินดูและพุทธศานามหายาน กระทั่งสมัยพระศรีมหา

^๖ อารังศักดิ์ อายุวัฒน์,อ้างถึงใน..

^๗ วงเดือน ทองเขียวและเอกญารัตน์ ทองเขียว,ประวัติศาสตร์ ๑๐ ประเทศอาเซียน,กรุงเทพฯ,สำนักพิมพ์แสงดาว,๒๕๕๖, หน้า ๑๒๗ - ๑๒๘

ราชา โมฮัมเหม็ด ชาร์ ผู้ปกครองมะละกาองค์ที่ ๓ ได้เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาฮินดู ไปนับถืออิสลาม หลังจากที่ได้อภิเษกสมรสกับราชธิดาของผู้ปกครองปาไซ ทำให้อิทธิพลของพ่อค้าชาวมุสลิมก็ได้ขยายบ่มเพาะ รุ่งเรืองขึ้น ซึ่งก็ทำให้เกิดการขัดแย้งกับพ่อค้าชาวฮินดู และศาสนาอิสลามก็ได้กลายมาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะประชาชนยอมรับนับถือไปตามผู้ปกครอง ทำให้พระพุทธศาสนาในมาเลเซียขณะนั้นก็หายไปพร้อมกับศาสนาฮินดูที่แม้จะหยั่งรากลึกมากกว่า จะหลงเหลือเพียงบางประเพณีที่มีชนพื้นเมืองรักษาไว้แม้จะเป็นอิสลาม แต่ก็ยากที่จะสืบร่องรอยได้ เพราะผิดหลักศาสนาอิสลาม

ในช่วงเปลี่ยนผ่านนั้น ประมาณ พ.ศ. ๒๓๘๒ ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการบันทึกในใบบอกเมืองกลันตันฉบับที่ ๔ และ ๒๓ ว่า

“ฉบับที่ ๔ เขียนโดยพระยาพิพิธภักดีศรีสุลต่านมะหมัด รัตนนุชิตสุนทรวงค์ ถึงพระยาเพชรบุรีว่า หลวงสรเสนีที่มาตัดสินความในกลันตัน กลับไปเข้าข้างกับทวนบาชาร์(ตนกูปะสา) เกิดความเดือดร้อนแก่อาณาประชาราษฎร์อย่างแสนสาหัส ได้มีการอุทธรณ์ร้องเรียนมาเป็นเมียดน บรรดาชาวสยามและพระภิกษุ ถูกกระชากผ้าเหลืองทำให้ฉีกขาดไปหมดและกระทำการอันรุนแรงแก่พระชู้ผู้เป็นภิกษุอีกด้วย”

“ฉบับที่ ๒๓ เขียนโดยพระยาพิพิธภักดีศรีสุลต่านมะหมัด รัตนนุชิตสุนทรวงค์ ถึงหลวงทิพอักษร เสมียนตราว่า ราษฎรที่ถูกทวนบาชาร์(ตนกูปะสา)จับตัวไปทั้งชาวสยามและชาวมลายู แม้แต่พระภิกษุสงฆ์ยังถูกกระชากผ้าเหลืองจนฉีกขาด”^๔

เหตุผลทางการเมืองส่งผลต่อประชาชนและพระพุทธศาสนาโดยตรง แม้จะยกเมืองบางส่วนของมาเลเซีย เช่น กลันตัน เป็นเมืองประเทศราชขึ้นต่อกรุงเทพฯ โดยอยู่ในการดูแลของเมืองนครศรีธรรมราช แต่เมื่อยุคจักรวรรดิอังกฤษแผ่อิทธิพลเข้ามา ใน พ.ศ. ๒๔๕๒ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามยอมลงนามในสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม ยกเลิกสิทธิและอำนาจควบคุมเหนือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส รวมถึงเกาะใกล้เคียง ทำให้สถานการณ์ชาวพุทธในมาเลเซียยากลำบากมากขึ้น

พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียปัจจุบันที่ยังหลงเหลืออยู่นั้น จึงอยู่กับชาวสยามที่ยังอยู่ในมาเลเซียหลังจากที่อพยพมาเมื่อหลายร้อยปีก่อน ซึ่งดำรงรักษาไว้เป็นพุทธศาสนาแบบเถรวาทเหมือนประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันก็มีพระพุทธศาสนาสายมหายานที่อยู่กับคนจีน ซึ่งก็สามารถรักษาไว้ได้อย่างมั่นคงเข้มแข็ง เพราะคนจีนมีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่าคนสยาม ซึ่งก็ได้เกื้อกูลกันและกันเสมอมา โดยจะเห็นว่า วัดพุทธสยามก็มีศิลปะแบบจีนผสมผสานอยู่ด้วย สะท้อนถึงการเอื้อเฟื้อกันของคนสยามและคนจีน ในมาเลเซียที่จะช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่กับวิถีชีวิตของตนเองให้มากที่สุด

^๔ อ่างถึงใน สุชาญ เทพไชย, วัดไทยในสังคมมุสลิม กรณีศึกษาที่วัดอุตตมาราม(วัดบางแซะ) หมู่บ้านตะละและเซาะห์ (หมู่บ้านบางแซะ) ตำบลเรือเปค อำเภอบาเสร์มีส รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย, ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕, หน้า ๒๐ - ๒๑

นิกายพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ นิกายหลัก คือ

๑. แบบมหายานแบบจีนและทิเบต โดยมากก่อตั้งเป็นสมาคมและวัดจีน มีการดำเนินงานที่หลากหลาย เพราะเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีฐานทางเศรษฐกิจที่ดี มีกำลังทรัพย์ในการทำงาน มีทั้งมาจากจีนได้หวัน เช่น TZU CHI MALAYSIA^๙ มีการเคลื่อนไหวกลุ่มจิตอาสาช่วยงานสังคม พุทธสมาคมแห่งมาเลเซียส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านการศึกษา การแพทย์และดูแลชาวพุทธจีนเป็นอย่างดี โดยมากมักจะเป็นพระจากจีน และได้หวัน หรือเป็นพระมาเลเซียเชื้อสายจีน ซึ่งถือว่าเป็นการขับเคลื่อนงานพระศาสนาในรูปแบบสมัยใหม่ ไม่เน้นพิธีกรรมมากนัก แต่จะเป็นในรูปกิจกรรมทางสังคม เป็นศูนย์กลางชาวพุทธจีนได้มีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน มีคอร์สอบรมวิปัสสนา และอบรมเชิงพุทธต่าง ๆ ร่วมกับสถานศึกษาเอกชนที่มีชาวจีนเป็นเจ้าของ

๒. แบบเถรวาท ซึ่งขยายออกไปอีกคือ แบบไทย พม่า และลังกา โดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวพุทธเชื้อสายไทยเป็นหลัก เพราะมีจำนวนมากและกระจายอยู่ในบริเวณมาเลเซียตอนเหนือ วัดพุทธแบบไทยซึ่งมีการปกครองคณะสงฆ์ ขึ้นตรงกับคณะสงฆ์ไทย ภายใต้พระสังฆราชองค์เดียวกัน โดยมีเจ้าคณะรัฐในประเทศมาเลเซียเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ในรัฐของตน แต่การแต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์จะผ่านการรับรองจากสุลต่านแห่งรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นอัครศาสนูปถัมภก โดยมีฐานะเป็นผู้ปกป้องพระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการทางศาสนาแต่อย่างใด พระสงฆ์ที่บวชระยะยาวจะเล่าเรียนพระธรรมวินัยในประเทศไทย มีการเปิดสอนนักธรรมในประเทศมาเลเซีย สอบปริยัติธรรมภายใต้มาตรฐานการดูแลของพระสงฆ์ไทย วัดทางพระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียได้รับการยกเว้นภาษีที่ดิน การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียมีอุปสรรคอยู่ เพราะสภาการศาสนาชาวมุสลิม (Muslim Religious Council) คอยบริหาร และดูแลผลประโยชน์ของชาวมุสลิม การชักชวนชาวมาเลย์ที่ไม่ใช่ชาวจีนให้มานับถือพระพุทธศาสนา จะทำให้เกิดปฏิกิริยาด้านลบจากอำนาจรัฐที่เป็นมุสลิม พระสงฆ์ในประเทศมาเลเซียส่วนมากไม่สามารถออกบิณฑบาตได้^{๑๐} พระสงฆ์พุทธแบบไทยนั้นมุ่งรักษาประเพณีดั้งเดิม ดูแลชาวพุทธสยามและชาวพุทธจีนบางส่วน ในขณะที่พระสงฆ์พม่าและลังกาเน้นการศึกษาและวิปัสสนามุ่งไปที่ชาวพุทธจีน เพราะพระพม่าและลังกาสามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ ทำงานร่วมกับสมาคมชาวพุทธต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น บรรยายธรรม สอนสมาธิ และนำไปแสวงบุญที่อินเดีย

องค์กร / สมาคม / มูลนิธิ พุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียปัจจุบันไม่ใช่มีเพียงแค่วัดพุทธสยามเท่านั้น แต่ยังมีวัดพม่า วัดทิเบต วัดจีน และสมาคมที่ดำเนินการโดยชาวจีน ชาวได้หวันและพระสงฆ์ชาวศรีลังกามากมาย โดยมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยวัดพุทธสยามจะเน้นดูแลชาวพุทธสยามด้วยการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี กิจกรรมงานบุญซึ่งมีลักษณะคล้ายกับวัดในประเทศไทย กฐิน ผ้าป่า เวียนเทียนวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสงกรานต์ ลอยกระทง

^๙ <http://eng.tzuchi.my/>

^{๑๐} อุทัย เอกสะพังและคณะ, บทบาทพระสงฆ์ชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย, รายงานการวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สงขลา, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๕, หน้า ๑๐-๑๔.

และสอนภาษาไทย พระสงฆ์ก็จะบรรยายธรรมด้วยภาษาไทย ภาษามลายูและภาษาจีนบ้างเล็กน้อย ขึ้นอยู่กับว่าขณะนั้นมีประชาชนร่วมงานอย่างไรบ้าง ซึ่งจะแตกต่างจากสมาคมพุทธอื่น ๆ ที่เน้นให้การศึกษาแก่คนจีน มีกิจกรรมฟังบรรยายธรรม ปฏิบัติสมาธิ สวดมนต์ และงานจิตอาสา สาธารณะสงเคราะห์ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งก็จะมีพระพม่า ศรีลังกา พระจีน พระไต้หวัน ภิกษุณีไต้หวัน เป็นแกนนำขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งสมาคมอาจมีแค่สำนักงานเล็ก ๆ แล้วเช่าที่อื่นจัดกิจกรรม บางสมาคมก่อตั้งมานานมีสิ่งปลูกสร้างอำนวยความสะดวก มีห้องนั่งสมาธิ มีลานสวดมนต์ แต่ลักษณะจะไม่เหมือนวัดพุทธสยาม คือจะเป็นลักษณะของสมาชิก และจะมีกิจกรรมเป็นครั้งคราว ขณะที่วัดพุทธสยามนั้นเป็นวิถีชีวิตชาวบ้านมากกว่า โดยมีวัดและสมาคมต่าง ๆ เช่น

วัดไทยไชยมงคลาราม เขตปทุมธานี รัฐปีนัง มีอายุกว่า ๑๗๑ ปี สร้างโดยบริษัทอินเดียตะวันออก (East India Company) เป็นวัดที่ผสมผสานศิลปะไทย พม่า และจีนเข้าด้วยกัน ทำให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ ภายในมีพระพุทธรูปนอนที่ยาวที่สุดในประเทศมาเลเซีย ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจชาวพุทธในป็นัง

วัดป่าสันติ มาเลเซีย เป็นวัดเถรวาทไทยสายธรรมยุต ถือว่าเป็นวัดป่าแห่งแรกในประเทศมาเลเซีย รัฐยะโฮร์ เมื่อปี ๒๕๕๕ สมเด็จพระวันรัต เป็นประธานฝังลูกนิมิต ภายในวัดเป็นสวนปาล์มบรรยากาศร่มรื่น

วัดพุทธไทยเขตตะวันออก อยู่ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ถือเป็นวัดที่ดำเนินการสร้างโดยรัฐบาลไทยและมาเลเซียแห่งแรก โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ บริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมสร้าง โปรดเกล้าฯพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จารึกพระปรมาภิไธย ภ.ป.ร. ประดิษฐานไว้หน้าบันพระอุโบสถ และมีพระกฐินพระราชทานทอดถวายอย่างต่อเนื่องเสมอมา

วัดนิโครธาราม เคดะห์ (ไทรบุรี) เป็นวัดที่มีความสำคัญในการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมชาวสยามพุทธในมาเลเซีย ทุกวันเสาร์อาทิตย์จะมีคนไทยในมาเลเซียมาเรียนภาษาไทยและเรียนธรรมศึกษา วัดนี้หลวงปู่ทวด แห่งวัดช้างให้ ปัตตานี มาสร้างไว้ก่อนจะมรณภาพที่วัดแห่งนี้ด้วย

วัดป็นบังอร ป็นัง มีความสำคัญในช่วงที่การเมืองไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะพระยามโนปกรณนิติธาดา อดีตนายกรัฐมนตรียุคแรกได้มาลี้ภัยทางการเมืองที่เกาะป็นัง และได้เสียชีวิตที่นี่ ซึ่งได้บรรจุศพไว้ที่วัดแห่งนี้ ก่อนจะมีการนำอัฐิไปบำเพ็ญกุศลที่ประเทศไทยในเวลาต่อมา

Theravada Buddhist Council of Malaysia^{๑๑} (TBCM) หรือสภาพุทธเถรวาทมาเลเซีย ตั้งอยู่ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ก่อตั้งเพื่อเป็นศูนย์กลางส่งเสริมความเข้าใจระหว่างองค์กรเถรวาทและองค์กรอื่น ๆ ในประเทศมาเลเซีย เป็นสหภาพพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อปกป้องผลประโยชน์ชาวพุทธในมาเลเซีย ขับเคลื่อนโดยมีพระสงฆ์ชาวลังกา ไทยและชาวพุทธเชื้อสายจีนเป็นแกนนำ

พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย (MBA)^{๑๒} ป็นัง เพื่อส่งเสริมการศึกษาของหลักคำสอนเสริมสร้างความสามัคคีและมิตรภาพของชาวพุทธในประเทศมาเลเซีย และเพื่อส่งเสริมความสามัคคี สนับสนุนองค์กร

^{๑๑} <http://www.tbcm.org.my/>

^{๑๒} <http://www.malaysianbuddhistassociation.org/>

สาธารณะประโยชน์ เช่น สนับสนุนมหาวิทยาลัยแพทยนานาชาติ (IMU) สำหรับการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนและการฝึกอบรมนักเรียนที่สนใจการแพทย์แผนจีน

Buddhist Missionary Society Malaysia (BMSM)^{๑๓} สมาคมพุทธศาสนาในมาเลเซีย ก่อตั้งเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดย Venerable K. Sri Dhammananda พระสงฆ์ชาวศรีลังกา คนทั่วไปเรียกว่า พุทธมหาวีหาร Buddhist Mahavihara มีอาคารสถานที่เหมาะแก่การจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น สวดมนต์ นั่งสมาธิ Samadhi Vihara เป็นองค์กรที่เผยแพร่พุทธศาสนาเพื่อสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้พุทธธรรม พิมพ์หนังสือเผยแผ่และบรรยายธรรม

สถานการณ์และสภาพการณ์พระพุทธศาสนาประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน

ชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยึดถือวันสำคัญทางศาสนาเดียวกับประเทศไทย นอกจากชุมชนสยามแล้ว ยังมีกลุ่มชาวจีนและอินเดียที่นับถือศาสนาพุทธได้มาราบไว้และทำบุญ “พุทธศาสนาและวัดสำหรับชาวสยามหรือชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม มีวัดอยู่ที่ไหน ที่นั่นจะต้องมีคนไทย

คนไทยส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยสำเนียงตากใบ (เงาะเทศ) ในชีวิตประจำวัน และภาษามลายู พระแต่ละรูปมีวิธีการเทศน์โดยใช้ภาษาที่หลากหลาย เช่น ถ้าหากผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นคนสยาม พระก็จะเทศน์ในภาษาไทยสำเนียงเงาะ ถ้าส่วนใหญ่เป็นคนจีนก็จะพูดภาษาจีนผสมไทย หรือมลายู แต่ยังคงศัพท์ทางพระพุทธศาสนาหรือหลักคำสอนไว้^{๑๔}

การสร้างวัด การร่วมเป็นกรรมการวัดของชาวจีน มีข้อดีคือดึงพวกพ้องมาร่วมบริจาค และช่วยขออนุมัติจัดสร้าง ซึ่งอุปสรรคได้ในราคาพิเศษ หากขาดคนเชื้อสายจีน การพัฒนาวัดจะไม่สำเร็จ คนสยามไม่อาจต่อรองใด ๆ นักเพราะฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า จึงยอมให้งานศิลปะจีน คติความเชื่อแบบจีนแทรกเข้ามา^{๑๕} โดยเฉพาะรัฐบาลกลางอุดหนุนน้อยมาก โดยเฉพาะมาเลเซียซึ่งเป็นชาติมุสลิม ลักษณะกายภาพของวัดไทยมีส่วนผสมของศิลปกรรมทั้งไทย จีน อินเดีย พม่า ตะวันตก และมลายูถิ่น ลักษณะจีนปรากฏเด่นชัดที่สุด การผสมมีหลายลักษณะ เช่น โบสถ์ไทยแต่เจดีย์หลังโบสถ์แบบพม่า เปลี่ยนเรือนปั้นถินของชาวมุสลิมมาเลยมาใช้เป็นกุฏิพระ^{๑๖}

^{๑๓} <http://bmsm.org.my/>

^{๑๔} เกาซัน เงาะแวงและคณะ, ผู้นำชุมชนไทยในมาเลเซียกับภาษามลายู ในฐานะภาษาราชการ : ศึกษากรณีชุมชนตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย, รายงานการวิจัย, ยะลา, มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, หน้า ๗-๑๐

^{๑๕} ปัญญา เทพสิงห์, ลักษณะวัดไทยในมาเลเซีย : กรณีศึกษาวัดมัชฌิมาราม รัฐกลันตัน, สรุปรายการประชุมวิชาการ “วันสหวิทยาการ” ประจำปี ๒๕๕๗, เครือข่ายสหวิทยาการแห่งราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๗, หน้า ๓-๔

^{๑๖} ปัญญา เทพสิงห์, พุทธลักษณะทางศิลปกรรมของวัดไทยในแหลมมลายู, รายงานวิจัย, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๔, หน้า บทคัดย่อ.

พระสงฆ์มาเลเซีย เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ด้วยภารกิจหลักคือ การบริหารจัดการวัด ศึกษาพระธรรมวินัย จัดการเรียนการสอนภาษาไทย พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ พร้อมทั้งเป็นที่พึ่งทางใจให้กับประชาชน

สถานการณ์พระพุทธศาสนาของชาวพุทธเชื้อสายไทยนั้น มีลักษณะคล้ายกับในประเทศไทย คือ มีพระสงฆ์บวชน้อยลง ทำให้แต่ละวัดขาดพระสงฆ์ประจำวัด บางวัดไม่มีพระจำพรรษาในบางปี แม้จะมีการนิมนต์พระสงฆ์จากฝั่งไทยไปช่วยแล้ว ก็ยังมีน้อยอยู่ เพราะมีอุปสรรคทางด้านภาษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อมวลชนทำได้ยาก ขาดผู้เชี่ยวชาญและดำเนินด้านการเผยแผ่น้อย ประกอบกับชาวพุทธเชื้อสายไทย มีฐานะยากจน ต้องอาศัยการช่วยเหลือและสนับสนุนจากชาวพุทธเชื้อสายจีนเป็นหลัก ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของวัดบ้าง โดยจำแนกเป็น ๓ ลักษณะ คือ วัดที่มีรูปแบบเดิมเพราะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น วัดที่ปรับเปลี่ยนแบบผสมผสาน เนื่องจากชาวพุทธเชื้อสายจีนและอินเดียให้การช่วยเหลือ และวัดที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม โดยมีลักษณะคล้ายมหายาน เพราะมีคนจีนเข้ามา มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ^{๑๗} แต่ก็ยังคงมีการดำรงรักษาไว้ซึ่งประเพณีไม่ขาด นอกจากนั้นยังมีอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งชาวพุทธสยามไม่เพียงแต่อยู่ตอนเหนือของมาเลเซียเท่านั้น ยังมีการขยายพื้นที่เพื่อการประกอบอาชีพ เช่นมาทำงานที่สิงคโปร์ พักที่รัฐยะโฮร์ จึงมีการปรับตัวด้วยการเช่าบ้านพัก เพื่อให้พระสงฆ์มาพำนัก เช่น ที่สำนักสงฆ์วัดนิโครธาราม ๒ มีพระสงฆ์ไทยมาพำนักสอนภาษาไทยให้กับเด็กและผู้ใหญ่ ชาวพุทธสยาม เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งถึงแม้จะมีวัดหรือสำนักสงฆ์อื่น ๆ อยู่บ้าง แต่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวพุทธสยาม เพราะวัดหรือสำนักสงฆ์เหล่านั้น เน้นปลูกเสก เน้นพิธีกรรมด้านเครื่องรางของขลัง และไม่ใช้พระมาอยู่ประจำเพียงแค่ว่าเฉพาะมีกิจกรรมเท่านั้น

ในขณะเดียวกันชาวพุทธเชื้อสายจีน ก็ดำเนินการส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการศึกษาและปฏิบัติธรรม ด้วยการนำพระสงฆ์พม่า ศรีลังกา สายเถรวาทเข้ามาดำเนินการจัดกิจกรรมบรรยายธรรม ปฏิบัติสมาธิ มีการพิมพ์เอกสารเผยแผ่เป็นภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ซึ่งได้รับความนิยมจากชาวจีนรุ่นใหม่อย่างมาก เพราะไม่เน้นพิธีกรรมซับซ้อน แต่เน้นให้เกิดการปฏิบัติจริง

ส่วนชาวจีนสยามมหายาน ก็มีการก่อตั้งสมาคมชาวพุทธที่หลากหลาย ดำเนินกิจกรรมด้านสังคมเป็นหลัก เน้นการเข้าถึงองค์กรชาวจีนเพื่อการสาธารณะสงเคราะห์ มีการก่อสร้างรูปเคารพ เช่น พระโพธิสัตว์เจ้าแม่กวนอิม ซึ่งบางครั้งก็ขัดกับกฎหมายอิสลามซึ่งก็จะต้องมีการดำเนินกิจกรรมอย่างรัดกุม

^{๑๗} สมพร ขุนเพชร, การธำรงและพลวัฒนธรรมพุทธศาสนา ของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ เมษายน - กันยายน ๒๕๕๘, หน้า ๑๔๓ - ๑๔๔.

แนวโน้มพระพุทธศาสนาในมาเลเซีย

พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการเผยแผ่หรือการดำรงอยู่ที่ยากลำบากภายใต้เงื่อนไขและกฎหมายอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวพุทธสยาม ที่มีความเป็นอยู่อย่างยากจน เป็นเพียงชาวนาข้าวสวนและแรงงาน แม้จะเป็นภูมิบุตราแต่ว่าสิทธิและโอกาสทางสังคมนั้นมีไม่มาก แต่ก็มีความรู้สึกสำนึกที่จะรักษารูปแบบประเพณีของตนเองไว้ โดยจะเห็นว่า ชาวพุทธสยามจะมีกิจกรรมภายในวัดตามเทศกาลหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะไปทำงานในต่างรัฐ เมื่อถึงเทศกาลสำคัญก็จะกลับบ้านพร้อมทั้งพยายามที่จะสร้างวัดหรือสำนักสงฆ์ในรัฐที่ตนทำงานอยู่ ด้วยความร่วมมือกันแล้วทำกิจกรรมร่วมกันในวิถีพุทธสยาม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ และเป็นผู้ที่ให้ความรู้ทางด้านธรรมะ และภาษาไทย โดยชาวพุทธสยามมองว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่จะช่วยให้ลูกหลานได้มีโอกาสเข้าถึงธรรมะที่ลึกซึ้งได้ คือเรียนภาษาไทยเพื่อใช้ในการศึกษาธรรมะต่อไป และมีการสอบธรรมศึกษาซึ่งถือเป็นวุฒิการศึกษาที่มีผลต่อความก้าวหน้าในการทำงานหรือสมัครงานได้ ในประเทศมาเลเซีย นายจ้างจะขึ้นเงินให้กับคนที่สอบผ่านธรรมศึกษา พร้อมทั้งเป็นเครื่องหมายดีกรีว่ามีความชำนาญในภาษาไทยและผ่านการอบรมด้านศีลธรรมมาแล้ว

ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทสายพม่าและศรีลังกา มีความก้าวหน้ามากในหมู่ชาวจีน เพราะเกิดสมาคมพุทธศาสนาขึ้นหลากหลาย ทั้งที่เกิดในมาเลเซียเอง หรือเป็นสมาคมจากไต้หวัน สิงคโปร์ จีน เข้ามาเปิดสาขาในประเทศมาเลเซีย เพื่อดำเนินกิจกรรมตามพันธกิจของสมาคมที่ตั้งไว้ ซึ่งเน้นไปในการปฏิบัติสมาธิ ฟังธรรมะบรรยาย

พระพุทธศาสนาเถรวาทสายพม่าและศรีลังกา มีความรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่องในแวดวงคนจีน มีลักษณะใกล้เคียงกับพระพุทธศาสนาเถรวาทสายพม่าและศรีลังกา แต่ผู้นำคือพระสงฆ์สายมหายาน ซึ่งมีความสามารถและทำกิจกรรมได้หลากหลายมากกว่าพระสงฆ์เถรวาท พระพุทธศาสนาเถรวาทสายมหายานจึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ในรูปของความร่วมมือต่าง ๆ เน้นกิจกรรมจิตอาสาและสาธารณะสงเคราะห์ทั้งในและนอกประเทศ

พระพุทธศาสนาในมาเลเซีย ไม่อาจจะเข้าถึงคนมาเลเซียที่เป็นอิสลามได้เลย เพราะระบบสังคมเข้มแข็งมาก และกฎหมายที่เคร่งครัด ทำให้ชาวอิสลามที่จะเปลี่ยนศาสนานั้นไม่ปรากฏตัวเลขที่ชัดเจน แต่ชาวพุทธและชาวคริสต์จะเปลี่ยนศาสนาเป็นอิสลามเยอะมาก ส่วนหนึ่งเพราะเมื่อแต่งงานกับคนอิสลาม ก็จะต้องเข้ารับศาสนาอิสลามทั้งชาย-หญิง รวมถึงครอบครัว การที่จะกระทำการใด ๆ ให้กระทบต่อความรู้สึกของคนอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ชาวพุทธระมัดระวัง เช่น กรณีเจ้าของรีสอร์ท เปิดห้องละหมาดให้ชาวพุทธสิงคโปร์สวดมนต์และนั่งสมาธิ ส่งผลให้โดนจับและจำคุก และกรณีหญิงชาวอิสลาม ใส่บาตรให้พระสงฆ์ ถูกกรรมการมัสยิดสั่งห้ามเพราะผิดหลักศาสนาอิสลาม ดังนั้นแล้ว พระพุทธศาสนาในมาเลเซีย จึงเป็นการพยายามรักษาให้ดำรงไว้โดยชาวพุทธสยามและชาวพุทธจีนเท่านั้นเอง

แนวโน้มในอนาคต จึงขึ้นอยู่กับความมั่นคงของเยาวชนรุ่นใหม่ และกลไกของรัฐบาลที่อาจจะออกกฎหมายเกี่ยวข้องกับศาสนามากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการปิดช่องทางของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น แม้จะมีการเปิด AEC แล้วก็ได้มีแว่วว่าพระพุทธศาสนาจะได้รับการยอมรับมากขึ้นเท่าใดนัก แต่มีแนวโน้มที่จะถดถอยมากขึ้น เพราะสภาพสังคมบีบให้มีการบวชพระสงฆ์น้อยลง

ประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในบรูไน

บรูไนเป็นรัฐอิสลามที่ปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีสุลต่านฮัสสนาล โบลเคียห์ (Hassanal Bolkiah) ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นสุลต่านองค์ที่ ๒๙ แห่งราชวงศ์เป็นประมุข บรูไนมีประชากรประมาณ ๓๔๓,๐๐๐ คน โดยเกือบร้อยละ ๖๐ อาศัยอยู่ในเมือง ประชากรประกอบด้วยเชื้อสายมาเลย์ประมาณร้อยละ ๖๔ เชื้อสายจีนประมาณร้อยละ ๒๐ และชนเผ่าท้องถิ่นประมาณร้อยละ ๘ การค้นพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติภายใต้แผ่นดินและผืนน้ำ ทำให้บรูไนมีรายได้ต่อหัวของประชากรประมาณ ๑๗,๕๐๐ เหรียญสหรัฐต่อปี สูงที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภาพที่ ๑๐.๑ มาเลเซียและบรูไน

บรูไน เป็นดินแดนร่วมกับมาเลเซียหรือ สหพันธรัฐมาเลเซีย และเป็นประเทศที่เข้าร่วมเป็นประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน บรูไนเป็นที่รู้จักและมีอำนาจมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ โดยมีอาณาเขตครอบครองส่วนใหญ่ของเกาะบอร์เนียวและส่วนหนึ่งของหมู่เกาะซูลู มีชื่อเสียงทางการค้า สินค้าส่งออกที่สำคัญในสมัยนั้น ได้แก่ การบูร พริกไทย และทองคำ

หลังจากนั้นบรูไนเสียดินแดนและเสื่อมอำนาจลงเนื่องจากสเปน และฮอลันดาได้แผ่อำนาจเข้ามาจนถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ (ค.ศ. ๑๘๘๘) ด้วยความวิตกว่าจะต้องเสียดินแดนต่อไปอีก บรูไนจึงได้ยินยอมเข้าอยู่ภายใต้อารักขาของอังกฤษ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ (ค.ศ. ๑๙๐๖) บรูไนได้ลงนามในสนธิสัญญายินยอมอยู่เป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษอย่างเต็มรูปแบบ

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ (ค.ศ. ๑๙๒๙) บรูไนสำรวจพบน้ำมันและแก๊สธรรมชาติที่เมืองเซรีอา ทำให้บรูไนมีฐานะมั่งคั่งในเวลาต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ (ค.ศ. ๑๙๖๒) ได้มีการเลือกตั้ง ซึ่งพรรคประชาชนบอร์เนียว (Borneo

People's Party) ได้รับความช่วยเหลือจากกองทหารกูรข่าที่อังกฤษส่งมาจากสิงคโปร์ หลังจากนั้นได้มีการประกาศภาวะฉุกเฉิน และต่ออายุทุก ๆ ๒ ปี เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่อยู่ภายใต้อารักขาของอังกฤษมาถึง ๕๕ ปี บรูไนก็ได้รับเอกราชเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗ (ค.ศ. ๑๙๘๔) รัฐธรรมนูญปัจจุบันซึ่งแก้ไขล่าสุดเมื่อ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๗ กำหนดให้สุลต่านทรงเป็นอธิปัตย์ คือเป็นทั้งประมุข นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นชาวบรูไนเชื้อสายมาเลย์โดยกำเนิด และจะต้องเป็นมุสลิมนิกายซุนนี นอกจากนี้ บรูไนไม่มีสภาที่ได้รับเลือกจากประชาชน

นโยบายหลักของบรูไน ได้แก่การสร้างความเป็นปึกแผ่นภายในชาติ และดำรงความเป็นอิสระของประเทศ ทั้งนี้ บรูไนมีที่ตั้งที่ถูกล้อมโดยมาเลเซีย และมีอินโดนีเซียซึ่งเป็นประเทศมุสลิมขนาดใหญ่อยู่ทางใต้ บรูไนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสิงคโปร์ เนื่องจากมีเงื่อนไขคล้ายคลึงกันหลายประการ อาทิ เป็นประเทศเล็ก และมีอาณาเขตติดกับประเทศมุสลิมขนาดใหญ่

ปัจจุบันพรรคการเมือง ได้แก่ Parti Perpaduan Kebangsaan Brunei (PPKB) และ Parti Kesedaran Rakyat (PAKAR) ไม่มีบทบาทมากนัก เนื่องจากรัฐบาลควบคุมด้วยมาตรการต่าง ๆ อาทิ กฎหมายความมั่นคงภายในประเทศ (Internal Security Act (ISA)) ห้ามการชุมนุมทางการเมือง และสามารถถอดถอนการจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองได้ ตลอดจนห้ามข้าราชการ (ซึ่งมีเป็นจำนวนกว่าครึ่งของประชากรบรูไนทั้งหมด) เป็นสมาชิกพรรคการเมือง นอกจากนี้ รัฐบาลเห็นว่าพรรคการเมืองไม่มีความจำเป็น เนื่องจากประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือขอความช่วยเหลือจากข้าราชการของสุลต่านได้อยู่แล้ว เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้มีการจัดการประชุมของสภาเป็นครั้งแรก ตั้งแต่บรูไนประกาศเอกราช

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน

บรูไนและมาเลเซียเป็นแผ่นดินที่นับเนื่องกัน พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไนจึงเนื่องกับ พระพุทธศาสนาในมาเลเซีย หากนับว่ามาเลเซียได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ จากอินเดียโดยตรง ทั้งศาสนาพราหมณ์ฮินดู และวัฒนธรรมอื่น ๆ ร่วมสมัยกับ “สุวรรณภูมิ” หรือแผ่นดินที่นับถือพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังไม่แพร่หลายในช่วงเวลานั้น ซึ่งส่งผลต่อวัฒนธรรมประเพณี ภาษาและวิถีชีวิตของชาวมาเลเซียและบรูไนด้วยเช่นกัน จนกระทั่งพื้นที่ปลายเป็นแหลมมลายูเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย มีหลักฐานว่าประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พุทธศาสนาแบบมหายานได้เข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ หลักฐานที่เนื่องในช่วงต่อมาคือในสมัยอาณาจักรสุโขทัย ช่วงรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหง ประมาณ พ.ศ. ๑๘๓๗ คาบสมุทรมลายูได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาท โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ นครศรีธรรมราช โดยขณะนั้นประชาชนนับถือพุทธศาสนาแบบมหายานมาหลายร้อยปีแล้ว พุทธศาสนาแบบเถรวาทจึงไม่ค่อยมีอิทธิพลมากนัก แม้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะทำให้บริเวณแหลมมลายูนี้ถูกอาณาจักรต่าง ๆ ปกครองมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีต อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา และสยามทั้งสมัยกรุง

ธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เคยปกครองในดินแดนบางส่วนที่เป็นประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน และมีการอพยพของผู้คนเกิดขึ้น

ตามประวัติศาสตร์มาเลเซียแล้ว เมืองมะละกา ซึ่งเดิมเป็นแค่หมู่บ้านชาวประมงทั่วไป แต่ว่าอยู่ในจุดภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเทียบท่าพักเรือและกลายเป็นจุดรวมของการเดินเรือ ทำให้เมืองมะละกามีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างต่อเนื่อง นักประวัติศาสตร์มาเลเซียจึงกำหนดเอาเมืองมะละกาเป็นจุดเริ่มต้นประวัติศาสตร์ประเทศมาเลเซีย กระทั่งช่วงประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๓ ได้ปรากฏชื่อเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสยาม^{๑๘} มีชาวโอรังลาอูตเป็นชนพื้นเมือง มีความสามารถในการเดินเรือและจงรักภักดีต่อเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งได้มีเจ้าชายปรเมศวร เป็นชาวปาเล็มบัง เกาะสุมาตรา มีเชื้อสายมาจากอาณาจักรศรีวิชัย นับถือศาสนาฮินดู ได้สังหารผู้นำซึ่งสวามิภักดิ์ต่ออาณาจักรสยาม และสถาปนาตนเองขึ้นเป็นผู้ครองมะละกาและเกาะเทมาลิก และต้องหลบหนีเมื่ออาณาจักรสยามส่งกองทัพมาจากปัตตานีและปาหัง แม้การเมืองจะเกิดการเปลี่ยนแปลงแต่ศาสนาก็ยังมีความมั่นคง คือคนส่วนใหญ่ในสมัยนั้นเป็นฮินดูและพุทธศาสนามหายาน กระทั่งสมัยพระศรีมหาราชา โมฮัมเหม็ด ชาร์ ผู้ปกครองมะละกาองค์ที่ ๓ ได้เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาฮินดู ไปนับถืออิสลาม หลังจากที่ได้อภิเษกสมรสกับราชธิดาของผู้ปกครองปาไซ ทำให้อิทธิพลของพ่อค้าชาวมุสลิมก็ได้ขยายมายาวรุ่งเรืองขึ้น ซึ่งก็ทำให้เกิดการขัดแย้งกับพ่อค้าชาวฮินดู และศาสนาอิสลามก็ได้กลายมาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะประชาชนยอมรับนับถือไปตามผู้ปกครอง ทำให้พระพุทธรูปศาสนาในมาเลเซียขณะนั้นก็หายไปพร้อมกับศาสนาฮินดูที่แม้จะหยั่งรากลึกมากกว่า จะหลงเหลือเพียงบางประเพณีที่มีชนพื้นเมืองรักษาไว้แม้จะเป็นอิสลาม แต่ก็ยากที่จะสืบร่องรอยได้ เพราะผิดหลักศาสนาอิสลาม

เหตุผลทางการเมืองส่งผลต่อประชาชนและพระพุทธรูปศาสนาโดยตรง แม้จะยกเมืองบางส่วนของมาเลเซีย เช่น กลันตัน เป็นเมืองประเทศราชขึ้นต่อกรุงเทพฯ โดยอยู่ในการดูแลของเมืองนครศรีธรรมราช แต่เมื่อยุคจักรวรรดิอังกฤษแผ่อิทธิพลเข้ามา ใน พ.ศ. ๒๔๕๒ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสยามยอมลงนามในสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม ยกเลิกสิทธิและอำนาจควบคุมเหนือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส รวมถึงเกาะใกล้เคียง ทำให้สถานการณ์ชาวพุทธในมาเลเซียยากลำบากมากขึ้น

พระพุทธรูปศาสนาในประเทศบรูไนหากสืบประวัติความเป็นมาในยุคหลังจึงเป็นพุทธศาสนมหายานที่มาร่วมกับกลุ่มชาวจีนที่อพยพมาจากไต้หวันเล ภายใต้การปกครองเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ลักษณะการนับถือศาสนาพุทธจึงจำกัดอยู่ในกลุ่มชาวจีนที่ติดตามพร้อมกับวิถีของบรรพบุรุษเป็นพุทธแบบมหายาน นับถือบรรพบุรุษในแบบศาสนาขงจื้อ และศาสนาเต๋า เป็นต้น โดยชาวจีนเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จึงทำให้ความเป็นเอกลักษณ์การรักษาและสืบทอดจึงปรากฏต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน

^{๑๘} วงเดือน ทองเจียวและเอกญารัตน์ ทองเจียว, ประวัติศาสตร์ ๑๐ ประเทศอาเซียน, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๖, หน้า ๑๒๗ - ๑๒๘

สถิติผู้นับถือพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน

เชื้อชาติ ในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ ประเทศบรูไนมีประชากรประมาณ ๓๗๔,๕๗๗ คน เป็นเชื้อชาติมาเลย์ ๒๕๐,๙๖๗ คน (๖๗%) จีน ๕๖,๑๘๗ คน (๑๕%) และอื่น ๖๗,๔๒๔ คน (๑๘%) อัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยปีละ ๓.๕ %

ศาสนาในปี ค.ศ. ๒๐๑๑ ประเทศบรูไนมีผู้นับถือศาสนา แบ่งได้ดังนี้ ศาสนาอิสลามนิกายซุนนี ๖๗% ศาสนาพุทธนิกายมหายาน ๑๓% ศาสนาคริสต์ ๑๐% ศาสนาอื่น ๆ และผู้ไม่นับถือศาสนา ๑๐% มีข้อมูลจาก ในปี ๒๐๑๑ ในจำนวนประชากร ๔๒๒,๗๐๐ มีสถิติจำนวน ๘๓ ที่นับถือมุสลิม และ ๗ เปอร์เซ็นต์นับถือพระพุทธศาสนา และน้อยกว่า ๔ เปอร์เซ็นต์ ทั้งคริสต์ ฮินดู บาไฮ ลัทธิเต๋า ซิกข์ และอื่น และมีสถิติว่าประมาณ ๖ เปอร์เซ็นต์นับถือศาสนาอื่น หรือไม่ใช่ศาสนาที่เป็นทางการ^{๑๙}

ตารางที่ 10.1 ตารางสถิติประชากรและผู้นับถือศาสนาในบรูไน^{๒๐}

ศาสนาในประเทศบรูไน		เชื้อชาติในประเทศบรูไน	
ศาสนา	ร้อยละ	เชื้อชาติ	ร้อยละ
อิสลาม	๖๗%	มาเลย์	๖๗%
พุทธ	๑๓%	จีน	๑๕%
คริสต์	๑๐%	อื่น ๆ	๑๘%
ผู้ไม่นับถือ/อื่น ๆ	๑๐%		

พระพุทธศาสนา มหายาน การบูชาบรรพบุรุษ เต๋า และขงจื้อเป็นศาสนาที่มาพร้อมกับความเป็นชาวจีน และกลุ่มชาวจีนเป็นกลุ่มพลเมืองที่เป็นกลุ่มใหญ่เป็นอันดับสองรองจากชาวมลายูในบรูไน โดยชาวจีนจะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาที่มาพร้อมกับความเป็นชาติพันธุ์

^{๑๙} BRUNEI ๒๐๑๒ INTERNATIONAL RELIGIOUS FREEDOM REPORT

<http://www.state.gov/documents/organization/๒๐๘๔๒๘.pdf>

^{๒๐} Country Profile: Brunei (State of Brunei Darussalam) /Religious Intelligence/

<https://web.archive.org/web/20070927193517/>

<http://www.religiousintelligence.co.uk/country/?CountryID=87>

ลักษณะพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน

พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ นิกายหลัก คือ

๑. แบบมหายานแบบจีนและทิเบต โดยมากก่อตั้งเป็นสมาคมและวัดจีน มีการดำเนินงานที่หลากหลาย เพราะเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีฐานทางเศรษฐกิจที่ดี มีกำลังทรัพย์ในการทำงาน มีทั้งมาจากจีนไต้หวัน เช่น TZU CHI MALAYSIA^{๒๑} มีการเคลื่อนไหวกลุ่มจิตอาสาช่วยงานสังคม พุทธสมาคมแห่งมาเลเซียส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านการศึกษา การแพทย์และดูแลชาวพุทธจีนเป็นอย่างดี โดยมากมักจะเป็นพระจากจีนและไต้หวัน หรือเป็นพระมาเลเซียเชื้อสายจีน ซึ่งถือว่าเป็นการขับเคลื่อนงานพระศาสนาในรูปแบบสมัยใหม่ ไม่เน้นพิธีกรรมมากนัก แต่จะเป็นในรูปกิจกรรมทางสังคม เป็นศูนย์กลางชาวพุทธจีนได้มีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน มีคอร์สอบรมวิปัสสนา และอบรมเชิงพุทธต่าง ๆ ร่วมกับสถานศึกษาเอกชนที่มีชาวจีนเป็นเจ้าของ

๒. แบบเถรวาท แบบไทยโดยเฉพาะกลุ่มคนไทยที่อพยพไปเป็นแรงงานและตั้งถิ่นฐานในประเทศพม่า และลังกา โดยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นชาวพุทธเชื้อสายไทยเป็นหลัก เพราะมีจำนวนมากและกระจายอยู่ในบริเวณมาเลเซียตอนเหนือ วัดพุทธแบบไทยซึ่งมี

องค์กร/สมาคม/มูลนิธิ พุทธศาสนาในประเทศบรูไน

สมาคมซึ่งเป็นชาวจีนโพ้นทะเล จากการสัมภาษณ์สอบถามได้ความว่าอพยพมาจากประเทศกว่าร้อยละ ๖๖ ในสมัยอาณานิคมโดยสอบถามถึงคนรุ่นเก่าจะบอกว่าพ่อแม่อพยพมาจากเมืองกว้างตั้งในประเทศจีนมาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองจีน สอบถามคนอายุ ๕๘ ปีเล่าว่าวัดแห่งนี้มีอายุกว่า ๕๐ ปี เพราะเกิดมาก็เห็นวัดดังกล่าวแล้ว

วัดแห่งแรกในประเทศบรูไน มีประวัติว่ามีอายุกว่า ๑๐๐ ปี เริ่มจากกลุ่มชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน (Hokkiens) ที่มาประกอบอาชีพค้าขายและตั้งถิ่นฐานที่มาพร้อมกับกับอังกฤษในฐานะเจ้าอาณานิคมในช่วงเวลานั้นได้ย้ายจากกัมปง เปกัณลามะ (Kampung Pekan Lama/Kampung Bakut China) มาตั้งบนบกตรงบริเวณกัมปงอะเยอ (Kampong Ayer) และตั้งร้านค้าประกอบกิจการโดยเฉพาะการค้าขายนับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๑๐ และพัฒนาเป็นชุมชนชาวจีนกับกิจการการค้าจาก ๖ ครอบครัว จนกระทั่งถึงในปี ๑๙๔๑ มีถึง ๘๐ ครอบครัว/กิจการ โดยคนจีนในบรูไนที่ปรากฏใน Encyclopedia นำเสนอโดย Harvard University Press in ๑๙๙๙ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเล (The Encyclopedia of the Chinese Overseas) ที่ให้ข้อมูลกลุ่มชาวจีนในบรูไนมาจากแหล่งแหล่งอาทิ Quemoy (Jinmen), Cantonese, Hakkas, Hainanese, Teochius, Henghua (Xinghua) และตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันในบรูไน เช่น กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน (The Quemoy Hokkiens) ตั้งบ้านเรือนประกอบอาชีพบริเวณมัวรา (Muara District) จีนที่มีที่มาจากกวางตุ้ง และไฮหนาน (Cantonese/Hainanese) ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบีเลียต (Belait District) ซึ่งชาวจีนเหล่านี้ได้ก่อตั้งสมาคมขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมทั้งในเชิงชาติพันธุ์ การค้า และกิจกรรมทางศาสนา เช่น สมาคมฟูโจว (Fuzhou Association) สมาคมฮักกา (Hakka Association) สมาคม (the Brunei Guangdong-Huizhou-Zhaoqing

^{๒๑} <http://eng.tzuchi.my/>

Association) และสมาคม (the Brunei Dabu Association and the Chinese Taipei Sojourners Society) และดำเนินกิจกรรมความเชื่อในพื้นที่สมาคมเหล่านั้นในช่วงแรก ๆ

จากข้อมูลของ Carrie C Brown ในบทความเรื่อง "From Buckfast to Borneo" ให้ข้อมูลว่าวัดแห่งแรกในบรูไนสร้างขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๑๘ เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ก่อตั้งโดยชาวจีนฮกเกี้ยนคือวัดเต็งกวน (the Buddhist Teng Yun Temple) ซึ่งได้รับการบริจาคที่ดินโดยคหบดีชาวจีน^{๒๒} และการบริจาคเงินสนับสนุนโดยชาวพุทธจีน ในช่วงสงครามโลกวัดแห่งนี้ได้ถูกระเบิดเสียหาย แต่ก็ได้มีการสร้างในที่แห่งใหม่ซึ่งเป็นที่ตั้งในปัจจุบัน โดยการบริจาคและสนับสนุนของชาวจีน โดยมีชื่อผู้บริจาคแกะสลักไว้ในอาคารของวัดดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้บริจาคสร้างร่วมด้วยตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๐ จนกระทั่งปัจจุบัน

ในปัจจุบันในกลุ่มชาวจีนใช้วัดแห่งนี้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมและประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องในวันและเทศกาลสำคัญ ๆ ตามโอกาสโดยมีสัดส่วนของชาวจีนที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมปรากฏอยู่ในจีนปัจจุบัน

ภาพที่ ๑๐.๒ วัดเต็งหยุน (Teng Yun Temple) กลางกรุงบันดาเสรีเบกาวัน บรูไน

ในส่วนพระพุทธศาสนาเถรวาท การที่ประเทศบรูไนเป็นประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชจากอังกฤษ จึงต้องการแรงงาน และนำเข้ของค์ความรู้ด้านต่าง ๆ จึงทำให้คนไทยเข้าไป เป็นแรงงาน ประกอบอาชีพ ตั้งถิ่นฐาน ในการเข้าไบนั้นได้นำวิถีทางศาสนาเข้าไปด้วย จนกระทั่งมีการประมาณปี ๒๕๕๒ มีคนไทยเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่จำนวนมาก มีหลักฐานว่ามีคนไทยเข้าไปทำงานและตั้งถิ่นฐานรวม ๆ ประมาณ ๒-๕ พัน กิจกรรมชาวพุทธไทย/บรูไน/วัดพระธรรมกาย โดยวัดพระธรรมกายในประเทศบรูไน ตั้งอยู่ ซึ่งจะมีกิจกรรมสำหรับชาว

^{๒๒}ROZAN YUNOS, "The First Chinese Temple in Brunei", in The Brunei Times Monday, October ๒๖, ๒๐๐๙ <http://www.bt.com.bn/art-culture/๒๐๐๙/๑๐/๒๖/first-chinese-temple-brunei>

พุทธตามโอกาส เช่นวัดพระใหญ่ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นการยื่นหยัดในเรื่องวัดกับความเป็นพระพุทธศาสนาในประเทศดังกล่าว ดังปรากฏภาพการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่เนื่องเกี่ยวกับวัดพระธรรมกาย อาทิ ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน บุญสำคัญในโอกาสต่าง ๆ โดยกลุ่มเป้าหมายยังเป็นคนไทยผู้ไปประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศบรูไน รวมไปถึงกลุ่มชาวจีนที่นับถือพระพุทธศาสนาหายานแต่เปิดโอกาสตัวเองมาเรียนรู้และศึกษาพระพุทธศาสนาในส่วนของคนไทยและพระพุทธศาสนาเถรวาทด้วย

๑๐.๓. กลุ่มชาวพุทธเถรวาท ไทย จีนในบรูไน

ดังที่มีข้อมูลว่า พระมหาประพัฒน์ จิรวังโส รับนิมนต์เดินทางไปยังบรูไน เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒ ได้มีการปฏิบัติธรรม และมีการจัดพิธีบูชาข้าวพระเป็นครั้งแรก รวมไปถึงกิจกรรมบุญอื่นที่เกี่ยวกับวัดพระธรรมกาย เช่น จัดงานเทเหล้าเผาบุหรี เพื่อรณรงค์ให้เกิดการละเลิกอบายมุขสิ่งเสพติด รวมไปถึงการที่ศาสนิกที่เป็นชาวพุทธจีนมาอบรมกับทางวัดพระธรรมกายและกลับไปดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกับวัดพระธรรมกายอยู่ เช่น การสร้างสร้างองค์พระ ปิตเจติย เป็นต้น

สถานการณ์และสภาพการณ์พระพุทธศาสนาประเทศบรูไน

พระพุทธศาสนาในบรูไนโบราณ

บรูไนได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนาจากอินเดียในสหัสวรรษแรก บันทึกของจีนได้กล่าวถึงอาณาจักรปุนี (Puni) ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะกาลิมานตัน (Kalimantan) หรือบอร์เนียว (Borneo) ที่ได้ส่งเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้าจักรพรรดิจีนในระหว่างศตวรรษที่ ๖ และ ๙ ในศตวรรษที่ ๑๔ บรูไนตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรมัชปาหิต (Majapahit) แห่งชวาซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในศตวรรษที่ ๑๕ ผู้ปกครองบรูไนทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งมาลัคกา จึงได้เข้ารับนับถืออิสลาม ทำให้เกิดการแพร่ขยายศาสนาอิสลามไปตามหมู่เกาะต่าง ๆ จนกระทั่งถึงภาคใต้ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ และอาณาบริเวณโดยรอบ ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ซึ่งสเปนได้นำเข้ามาเผยแพร่ภายหลังจากที่ได้ครอบครองเกาะลูซอน ทางภาคกลางของฟิลิปปินส์

บรูไนยุคเป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษ

บรูไนเคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ แต่ถูกญี่ปุ่นยึดครองในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามบรูไนก็กลับเป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง โดยสุลต่านปกครองภายใต้ที่ปรึกษาชาวอังกฤษ และกองทหารกูร์ข่า (Gurkha) ในปี ค.ศ. ๑๙๕๙ บรูไนได้ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเตรียมจัดให้มีการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย พรรคปาร์ไท รักยัต บรูไน (Partai Rakyat Brunei) ซึ่งต่อต้านสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสนับสนุนประชาธิปไตย ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ แต่ข้อเรียกร้องของพรรคดังกล่าวถูกปฏิเสธ สุลต่านยังต้องการคงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไว้ พรรคปาร์ไท รักยัต บรูไน ได้ก่อการปฏิวัติขึ้น แต่ถูกกองทหารกูร์ข่าปราบปราม สุลต่านได้ประกาศภาวะฉุกเฉินและยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกการเลือกตั้งที่ผ่านมาและยุบพรรคปาร์ไท รักยัต บรูไน

บรูไนได้รับเอกราชในวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๘๔ ความเป็นเอกราชมิได้เปลี่ยนแปลงชีวิตของประชาชนบรูไนมากนัก พรรคการเมืองยังถูกสั่งห้าม รัฐมนตรีส่วนใหญ่ล้วนมาจากเครือพระญาติแห่งราชสำนัก และผู้ที่สุลต่านทรงวางใจ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๗ บรูไนได้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ทำให้มีความใกล้ชิดกับชาติสมาชิกในภูมิภาคนี้ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๙๐ เป็นต้นมา มีความพยายามที่จะสร้างชาติและวัฒนธรรมภายใต้คำขวัญที่ว่า “มาเลย์-อิสลาม-กษัตริย์” (Malayu-Islam-Beraja) แต่ปัญหามีอยู่ว่าชนชั้นกลางซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นนั้นจะยอมรับการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่อไปอีกสักเท่าใด ในเมื่อสถานะทางการศึกษาและการเงินของชนชั้นกลางเหล่านี้มีสูงขึ้นตามลำดับอย่างต่อเนื่อง^{๒๓}

แนวโน้มพระพุทธศาสนาในประเทศบรูไน

พุทธศาสนาในประเทศบรูไน มีข้อจำกัดในการเผยแผ่หรือการดำรงอยู่ที่ยากลำบากภายใต้เงื่อนไขและกฎหมายอิสลาม เพราะพลเมืองที่นับถือศาสนาพุทธในบรูไน จะเป็นชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธมหายานที่เป็นไปตามพื้นถิ่นกำเนิดและปฏิบัติตามบรรพบุรุษ

ส่วนพุทธศาสนาเถรวาท มีการเปิดกว้างและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวพุทธจีนและชาวพุทธเถรวาทที่ส่วนใหญ่เป็นคนไทย เพราะเกิดสมาคมพุทธศาสนาขึ้น แต่ยังคงจำกัดด้วยกลุ่มเฉพาะที่เป็นโดยมีเครือข่ายจากจีนในประเทศได้ทุกวัน

พระพุทธศานามหายาน มีความรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่องในแควตงคนจีน มีลักษณะใกล้เคียงกับพระพุทธศาสนาเถรวาทสายพม่าและศรีลังกา แต่ผู้นำคือพระสงฆ์สายมหายาน ซึ่งมีความสามารถและทำกิจกรรมได้หลากหลายมากกว่าพระสงฆ์เถรวาท พระพุทธศานามหายานจึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน

^{๒๓}ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, ศาสนาในบรูไนและติมอร์ตะวันออก คอลัมน์ หน้าต่างความจริง หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑๐๙๐๐ หน้า ๖ <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?t=๑๔๕๘๖>

องค์กรต่าง ๆ ในรูปของความร่วมมือต่าง ๆ เน้นกิจกรรมจิตอาสาและสาธารณะสงเคราะห์ทั้งในและนอกประเทศ

สรุป

พระพุทธศาสนาในมาเลเซีย ไม่อาจจะเข้าถึงคนมาเลเซียที่เป็นอิสลามได้เลย เพราะระบบสังคมเข้มแข็งมาก และกฎหมายที่เคร่งครัด ทำให้ชาวอิสลามที่จะเปลี่ยนศาสนานั้นไม่ปรากฏตัวเลขที่ชัดเจน แต่ชาวพุทธและชาวคริสต์จะเปลี่ยนศาสนาเป็นอิสลามเยอะมาก ส่วนหนึ่งเพราะเมื่อแต่งงานกับคนอิสลาม ก็จะต้องเข้ารับศาสนาอิสลามทั้งชาย-หญิง รวมถึงครอบครัว การที่จะกระทำการใด ๆ ให้กระทบต่อความรู้สึกของคนอิสลามจึงเป็นสิ่งที่ชาวพุทธระมัดระวัง เช่น กรณีเจ้าของรีสอร์ท เปิดห้องละหมาดให้ชาวพุทธสิงคโปร์สวดมนต์และนั่งสมาธิ ส่งผลให้โดนจับและจำคุก และกรณีหญิงชาวอิสลาม ใส่บาตรให้พระสงฆ์ ถูกกรรมการมัสยิดสั่งห้ามเพราะผิดหลักศาสนาอิสลาม ดังนั้นแล้ว พระพุทธศาสนาในมาเลเซียจึงเป็นการพยายามรักษาให้ดำรงไว้โดยชาวพุทธสยามและชาวพุทธจีนเท่านั้นเอง

แนวโน้มในอนาคต จึงขึ้นอยู่กับความมั่นคงของเยาวชนรุ่นใหม่ และกลไกของรัฐบาลที่อาจจะออกกฎหมายเกี่ยวข้องกับศาสนามากยิ่งขึ้น อันจะเป็นการปิดช่องทางของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น แม้จะมีการเปิด AEC แล้วก็ไม่ได้มีแว่วว่าพระพุทธศาสนาจะได้รับการยอมรับมากขึ้นเท่าใดนัก แต่มีแนวโน้มที่จะถดถอยมากขึ้น เพราะสภาพสังคมบีบให้มีการบวชพระสงฆ์น้อยลง

คำถามท้ายบท

๑. ประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในมาเลเซียและบรูไนมีลักษณะและพัฒนาการอย่างไร
๒. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพุทธศาสนาในบรูไน และมาเลเซียว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
๓. การพัฒนาองค์กรทางศาสนาในมาเลเซียและบรูไน เหมือนหรือต่างกันอย่างไรอธิบาย
๔. แนวโน้มของพระพุทธศาสนาในมาเลเซียและบรูไนมีลักษณะอย่างไร

อ้างอิงท้ายบท

ปัญญา เทพสิงห์. ลักษณะวัดไทยในมาเลเซีย : กรณีศึกษาวัดมัชฌิมาาราม รัฐกลันตัน. **สรุปการประชุมวิชาการ**

“วันสหวิทยาการ” ประจำปี ๒๕๕๗, เครือข่ายสหวิทยาการแห่งราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๗.

ปัญญา เทพสิงห์. พุทธลักษณะทางศิลปกรรมของวัดไทยในแหลมมลายู. **รายงานวิจัย**. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๔.

พรชัย นาคสีทอง. “ประวัติศาสตร์” “ความทรงจำ” และ “อัตลักษณ์ไทย (พุทธ)สยาม” ในมาเลเซีย : กรณีชุมชนบางแซะ (Tereseke) รัฐกลันตัน. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๕๘ มีนาคม ๒๕๕๙.

- เกาซัน เจ๊ะแวง และคณะ. ผู้นำชุมชนไทยในมาเลเซียกับภาษามลายู ในฐานะภาษาราชการ : ศึกษาคณะชุมชน
 ตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย. รายงานการวิจัย. ยะลา: มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.
 เรวดี จักรเสน. เสริมความรู้เพื่อก้าวสู่อาเซียน สหพันธ์รัฐมาเลเซีย. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย, ๒๕๕๖.
 วงเดือน ทองเจียว และ เอกญารัตน์ ทองเจียว. ประวัติศาสตร์ ๑๐ ประเทศอาเซียน. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์
 แสงดาว, ๒๕๕๖.
 สมพร ชุนเพชร. การอ้างและพลวัตวัฒนธรรมพุทธศาสนาของชาวมลายูเชื้อสายไทยในรัฐกลันตัน ประเทศ
 มาเลเซีย. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ เมษายน –
 กันยายน ๒๕๕๘.
 สำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผล. โครงการจัดทำฐานข้อมูลสวัสดิการแรงงานของประเทศสมาชิกประชาคม
 อาเซียน. รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กเซลเลนซ์ บิซิเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด.
 สุขชาญ เทพไทย. วัดไทยในสังคมมุสลิม กรณีศึกษาที่วัดอุตตมาราม(วัดบางแะ)หมู่บ้านตะละเซาะห์
 (หมู่บ้านบางแะ)ตำบลรีอเปค อำเภอปาเสร์มัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย. ภาควิชาโบราณคดี
 มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕.
 อาณัติ อนันตภาค. ประวัติศาสตร์มาเลเซียบูรไนและสิงคโปร์ความหลากหลายเป็นหนึ่งเดียว. กรุงเทพฯ:
 ยิปซี กรุ๊ป, ๒๕๕๗.
 อุทัย เอกสะพัง และคณะ. บทบาทพระสงฆ์ชาวมลายูเชื้อสายไทในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย.
 รายงานการวิจัย. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๕.
<http://bmsm.org.my/>
<http://eng.tzuchi.my/>
<http://www.malaysianbuddhistassociation.org/>
<http://www.tbcm.org.my/>

